

Nr 335.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Sörby invallningsföretag år 1937 i Västmanlands län; given Stockholms slott den 19 september 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vilket avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 september 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld.

Den 11 november 1938 anvisade Kungl. Maj:t till Sörby invallningsföretag år 1937 i Ramnäs socken, Västmanlands län, dels statsbidrag från statens avdikningsanslag med 11 630 kronor, dels ock lån från statens avdikningslånefond med 11 690 kronor, varjämte Kungl. Maj:t fastställde arbetsplan för företagets utförande.

I en till Kungl. Maj:t ställd ansökning den 1 september 1944 ha nämndemannen Ernst Anders Engvall och hemmansägaren Axel Nyman, båda i Sörby, Ramnäs, såsom delägare i invallningsföretaget, hemställt om under-

stöd av statsmedel till bestridande av kostnaderna för vissa reparationsarbeten vid företaget på grund av skador, som uppstått genom översvämning av Kolbäcksån i juni 1944. Vid ansökningsen har fogats en av extra lantbruksingenjören G. Aspegren verkställd utredning rörande skadorna.

I ärendet ha infordrade utlåtanden avgivits den 19 september 1944 av länsstyrelsen i Västmanlands län, den 12 mars 1945 av lantbruksstyrelsen, den 10 april 1945 av statskontoret samt den 27 i samma månad av riksräkenskapsverket.

Jag torde här få erinra därom att Kungl. Maj:t den 31 augusti 1945 på framställning av sökandena om ersättning för de av översvämningen vållade skadorna å deras i invallningsföretaget ingående mark beviljat sökanden Axel Nyman ett räntefritt lån från undsättningsfonden å 1 988 kronor.

I fråga om invallningsföretaget inhämtas av handlingarna i ärendet följande.

Förslag rörande företaget upprättades vid laga syneförrättning avslutad den 6 oktober 1937 och fastställdes av Österbygdens vattendomstol den 17 mars 1938, varefter företaget i enlighet med den fastställda planen utfördes under åren 1939—1940 samt godkändes av lantbruksstyrelsen den 27 november 1940. Vid syneförrättningen beräknades kostnaderna för företaget till 24 624 kronor 71 öre, medan värdet av båtnaden genom torrläggningen uppskattades till 24 995 kronor. De verkliga kostnaderna för företagets utförande uppgingo till 25 615 kronor. Företaget omfattar 11,38 hektar åker och 21,28 hektar ängs- och odlingsmark eller tillsammans en markareal av 32,66 hektar. Av denna areal innehava sökandena tillhopa omkring 98 procent.

Av extra lantbruksingenjören Aspegrens utredning må här återgivas följande.

Orsaken till den för invallningsföretaget inträffade katastrofen var i första hand den exceptionellt stora nederbörds mängd, som föll i dessa trakter i slutet av maj och början av juni 1944. Då tämligen rikligt med nederbörd fallit dessförinnan, voro Kolbäcksåns vattenmagasin även fyllda, när den nyss nämnda regnperioden började. Några anmärkningar mot dessa dispositioner från vattenkraftsägarnas sida kunna dock knappast framställas, då försommaren så gott som alltid brukar vara regnfattig. Efter den osedvanligt rikliga nederbörden steg emellertid vattnet i Kolbäcksån exceptionellt mycket, och vattenståndet i ån började någon vecka in i juni 1944 allt mera närma sig vallkrönets höjd. Genom provisoriska spåntningar och påfyllningar lyckades man dock tills vidare förhindra en överspolning. Den 12 juni 1944 sjönk emellertid vallen plötsligt och bröts sönder på en sträcka av cirka 20 meter. På en halv dag steg vattnet upp över så gott som hela invallningsområdet, och stora värden för markägarna gingo förlorade.

Vid platsen för vallbrottet ligga vall och samlingskanal över en äldre vattenfåra, där marken är relativt lös, och där det är ganska djupt till lera eller gyttjeler. Till 3—5 meters djup utgöres marken av dy-, torv- och slamjord. Då vallen byggdes spåntades mycket riktigt här, men tydligen ej djupt nog. Denna omständighet var den andra huvudsakliga orsaken till olyckan. Vallbrottet torde nämligen ha föregåtts av underskärning och urspolning, vilket

åstadkoms genom det ovanligt stora vattentrycket utanför och möjliggjordes av vallgrundens dåliga beskaffenhet. Sedan grunden blivit underminerad, har vallens inre del tydligen glidit och sjunkit utmed spånten, på samma gång som jordmassor pressats upp i samlingskanalen. Sedan sålunda inre delen av vallen försvunnit, förmådde ej i mitten av brottet resten av vallen motstå vattentrycket utanför, utan spånten bröts av och vallmassorna sköljdes bort.

För att kunna uppgöra lämpligt förslag till reparationsarbeten samt beräkna kostnaderna härför har platsen för vallbrottet uppmätts och avvägs. Noggranna jordborrningar ha även utförts på platsen för vallbrottet.

Det förslag, som utarbetats för vallens lagning, omfattar dels spåntning för att avskära och täta den förskjutna och genomsläppliga grunden, och dels ny vallbyggnad. För att motverka vidare rörelse i jordmassorna vid vallbrottet eller för att skapa en motvikt häremot har även föreslagits att samlingskanalen innanför vallen helt skall fyllas igen på en viss sträcka. Då övre delen av samlingskanalen genom denna igenfyllning avstänges, måste för vattnets avledande härifrån en särskild förbiledning läggas. Vid undersökningen konstaterades vidare att vallen på mycket långa sträckor på insidan var ursköld. Dessa skador på grund av vågsvall ha även uppmätts och inräknats i reparationsarbetena.

Kostnaderna för de i det föregående upptagna reparationsarbetena kunna beräknas till sammanlagt 4 200 kronor.

Såsom framgår av föregående redogörelse angående erforderliga reparationsarbeten och kostnaderna härför är det stora förluster, som åsamkats intressenterna i invallningsföretaget. Förlusterna äro av sådan omfattning, att markägarna knappast utan hjälp i någon form kunna bära dessa. Ur allmän ekonomisk synpunkt måste det naturligtvis också anses vara synnerligen önskvärt, att föreslagna reparationsarbeten snarast utföras. I förhållande till det kapital, som vid invallningens byggande investerats i anläggningen samt i förhållande till de värden, som här stå på spel, äro nämligen reparationskostnaderna tämligen ringa. De omständigheter, som orsakade olyckan, måste även anses ha varit synnerligen exceptionella samt svåra att förutse. Berörda markägare ha här drabbats av en olycka, som för dem blivit särskilt allvarlig, då de till stor del för sin utkomst och existens äro beroende av invallningen. Med hänsyn till det anförda synes skäligt, att invallningsföretaget beviljas statsbidrag till ifrågavarande reparationskostnader med 4 200 kronor.

Beträffande sökandenas ekonomiska förhållanden är i ärendet upplyst i huvudsak följande.

Ernst Anders Engvall, som är född år 1884, är gift men har inga minderåriga barn att försörja. I sin år 1945 avgivna självdeklaration har Engvall uppgivit sin förmögenhet till omkring 51 000 kronor. Häri ingår en fastighet med ett taxeringsvärde av 34 700 kronor och intecknad för 15 200 kronor, banktillgodohavanden å 22 600 kronor och obligationer till ett värde av 3 350 kronor. Återstoden utgöres av smärre fordringar. Engvall har sedan år 1941 utarrenderat sin gård till en son. Gården omfattar en åkerareal av 100 tunnland, varav genom vallbrottet cirka 40 tunnland blevo skadade.

Axel Nyman, som är född år 1896, är gift och har fyra minderåriga barn. Han har i sin år 1945 avgivna självdeklaration uppgivit sina tillgångar till sammanlagt omkring 25 300 kronor, vilka tillgångar utgöras av en fastighet, taxerad till 17 400 kronor, levande och döda inventarier till ett värde av 6 400 kronor, spannmål värderad till 1 200 kronor samt andelar i ekono-

miska föreningar å cirka 300 kronor. Sina skulder har Nyman angivit vara 16 000 kronor. Av Nymans åkerjord, som omfattar en areal av 15 tunnland, ha 14 tunnland skadats på grund av vallbrottet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har understrukit, att ifrågavarande skador förorsakats av förhållanden, över vilka sökandena icke kunnat råda, varför det skedda måste betraktas såsom en olyckshändelse. Då det med hänsyn till sökandenas relativt svaga ekonomi syntes uteslutet, att de själva skulle kunna bära kostnaderna för reparationsarbetena, och då dessa finge anses vara oundgängligen nödvändiga, har länsstyrelsen för sin del tillstyrkt bifall till framställningen.

Lantbruksstyrelsen, som även tillstyrkt framställningen, har därvid anfört i huvudsak följande.

Enär det inträffade vallgenombrottet och därav uppkommande skadegörelse förorsakats av en samverkan av olyckliga omständigheter, som icke kunnat av delägarna förutses eller avvärjas, ävensom med hänsyn till sökandenas svaga ekonomiska ställning, finner lantbruksstyrelsen för sin del starka skäl tala för att den uppkomna förlusten må täckas av allmänna medel. Medel för ändamålet synas lämpligen böra utgå från statens avdikningsanslag såsom tidigare i liknande fall skett. Medlen böra dock icke inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger bevilja för visst budgetår jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Statskontoret har förklarat sig icke ha något att erinra mot att ytterligare statsunderstöd beviljades ifrågavarande invallningsföretag med ett belopp av 4 200 kronor, motsvarande kostnaderna för reparation och förstärkning av den genom översvämningen skadade skyddsvallen. Liksom tidigare i liknande fall skett syntes emellertid allenast hälften av berörda belopp böra beviljas såsom bidrag från statens avdikningsanslag och återstoden såsom lån från statens avdikningslånefond.

Riksräkenskapsverket har i sitt yttrande anslutit sig till statskontorets förslag.

*Departements-
chefen.*

Vad i ärendet anförts giver vid handen, att ifrågavarande skador uppstått på grund av orsaker, vilka delägarna i företaget icke kunnat förutse. Det skedda synes — liksom i ärendet även framhållits — få betraktas såsom en olyckshändelse. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag att ett visst bistånd bör lämnas för att möjliggöra utförandet av de föreslagna reparationsarbetena vid företaget. Kostnaderna för dessa arbeten ha uppskattats till 4 200 kronor. Av detta belopp synes, på sätt tidigare i liknande fall skett, hälften böra anvisas såsom bidrag från statens avdikningsanslag, medan återstoden torde få utgå såsom lån från statens avdikningslånefond. Här för torde riksdagens medgivande böra inhämtas. Bidraget och lånet böra icke inräknas i de belopp, vilka enligt riksdagens medgivande för visst år må beviljas jämlikt gällande bestämmelser för användningen av statens avdikningsanslag och avdikningslånefond. Därest riksdagen godkänner vad jag nu föreslagit, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande dispositionen av ifrågavarande medel.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att till Sörby invallningsföretag år 1937 i Västmanlands län må till bestridande av kostnaderna för vissa reparationsarbeten beviljas *dels* statsbidrag från statens avdikningsanslag med högst 2 100 kronor, *dels ock* lån från statens avdikningslånefond med högst 2 100 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Einar Herlitz.
